

A „HÚSZEZER MAGYAR MÁRTÍR” NAPJA

AZ 1526. ÉVI TÖRÖK HADJÁRAT ÉS A MOHÁCSI CSATA A KORA ÚJKORI TÖRTÉNETÍRÁSBAN (I. RÉSZ: A 16. SZÁZAD TÖRTÉNETÍRÁSA)

TÓTH GERGELY
MTA BTK Történettudományi Intézet

Aki valaha is foglalkozott a mohácsi csata történetével, bizonyára emlékezik Brodarics István nevezetes művéből arra a részletre, amikor Perényi Ferenc váradi püspök az ütközetet megelőző haditanácsban – egyfajta Kasszandraként – megjövendöli a harc végeredményét. „Perényi Ferenc... mintha előre tudta volna, ami nem sokkal utóbb bekövetkezett, valamennyi jelenlévő meghökkenésére azt mondta a királynak, hogy a napot, melyen a csata lezajlik, ha már egyszer így tetszett, a Krisztus vallásáért Tomori Pál fráter vezetésével elesett húszezer magyar vértanúnak kell majd szentelni (ugyanis ezt a számot még nem lépte túl a sereg).”¹ Tragikusan szép ez a jóslat, és ha a történet igaz (szerintem nincs okunk kételkedni benne), akkor ez azt jelenti, hogy a csata emlékezetének formálása sajátos módon már a csata *előtt* elkezdődött. Ugyanakkor jól látható – és később még mi is bővebben kifejtjük –, hogy itt Perényi Ferenc (és persze Brodarics, a mű más pontjain is) még a hagyományos védőbástya-toposzt, vagyis a pogány ellen Európáért vérént ontó magyarság képét használja fel az eseménynek a honi történeti emlékezetben való elhelyezésére. Ugyanakkor a mohácsi csata, amiként gyökeresen átírta a Magyar Királyság és a határai között élő nemzetek sorsát, úgy a honi műltszemléletet, a műltről való emlékezést is drasztikusan megváltoztatta, új irányba

¹ Brodarics István, *Igaz történet a magyarok és Szülejmán török császár mohácsi ütközetéről*, ford. Kulcsár Péter, in B. Szabó János (szerk.), *Mohács*, Budapest, 2006, 134–155, itt: 146. Eredeti szövege: Stephanus Brodericus, *De conflictu Hungarorum cum Solymano Turcarum imperatore ad Mohach historia verissima*, ed. Petrus Kulcsár (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum, Series Nova, Tom. VI.), Budapest, 1985, 147. (Brodarics művének eredeti szövegére a Kulcsár által megadott szakaszbeosztás szerint hivatkozunk.) Az eredeti szöveget alább, a XXX oldalon idézzük is.

egyedül Szeréminél és a *Memoria rerum* szerzőjénél tűnik fel, akik népies, krónikás műveikkel egyébként is kilógnak a sorból.

Azt gondolom tehát, hogy a Jagelló-kor messze ható negatív megítélésében nagy szerepe volt a 16. századi humanista történetírásának, és az időszak sallustiusi minta alapján történő magyarázatának. A római köztársaság kései korszaka és a Jagelló-királyok uralkodása között vont párhuzam láthatóan vonzó volt a klasszikus szerzőkön nevelkedett historikusoknak: érthetővé, megmagyarázhatóvá tette a felfoghatatlannak tetsző hanyatlást, ami Mátyás halála után bekövetkezett. Úgy vélem, hogy ez a tudós analógia, s a belőle származó történetírói narratíva nyomai még ma is jól felfedezhetőek azokban a képzetekben, amelyek a köztudatban élnek a Jagelló-korról, s az azt lezáró mohácsi csatáról.